

Sygn. akt III ZS 18/10

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 sierpnia 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Kazimierz Jaśkowski (przewodniczący)

SSN Roman Kuczyński (sprawozdawca)

SSN Jerzy Kwaśniewski

Protokolant Anna Gryźniewska
w sprawie ze skargi Ministra Sprawiedliwości
na uchwały Nr 5 i 6 Walnego Zgromadzenia Notariuszy Izby Notarialnej z dnia 12
marca 2010 roku.,
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw
Publicznych w dniu 17 sierpnia 2010 r.,

**uchyla zaskarżone uchwały i zasądza od Izby Notarialnej na
rzecz Ministra Sprawiedliwości kwotę 270 zł (dwieście
siedemdziesiąt) tytułem zwrotu kosztów postępowania.**

Uzasadnienie

W dniu 12 marca 2010 r. Walne Zgromadzenie Notariuszy Izby Notarialnej /.../ podjęło uchwałę Nr 5, w której w pkt 1 postanowiono, że Rada Izby Notarialnej upoważniona jest do wyznaczania patronów tylko spośród notariuszy, którzy wyrazili zgodę na objęcie patronatem aplikantów notarialnych, natomiast w pkt 2 postanowiono nie wyrazić zgody Radzie Izby Notarialnej na zatrudnianie aplikantów notarialnych.

Ponadto tego samego dnia Walne Zgromadzenie Notariuszy Izby Notarialnej /.../ podjęło uchwałę Nr 6, w której zostały wprowadzone ograniczenia w sprawowaniu patronatu przez notariuszy. Przyjęto, że notariusz sprawujący patronat winien wykazywać się wysokimi kwalifikacjami oraz umiejętnościami dydaktycznymi, osoba taka nie może być też karana w trybie postępowania dyscyplinarnego prowadzonego na podstawie ustawy - Prawo o notariacie. Ograniczono też możliwość zatrudniania aplikantów do dwóch osób (w przypadku notariuszy prowadzących indywidualnie kancelarię) oraz do trzech osób (w przypadku notariuszy prowadzących kancelarię w formie spółki cywilnej). Notariusz sprawujący patronat został również zobowiązany do przedstawienia radzie izby notarialnej harmonogramu aplikacji przed rozpoczęciem przez aplikanta aplikacji.

W dniu 22 czerwca 2010 r. Minister Sprawiedliwości wniósł skargę do Sądu Najwyższego zaskarżając w całości, jako sprzeczne z prawem uchwałę Nr 5 i 6 Walnego Zgromadzenia Notariuszy Izby Notarialnej /.../ z dnia 12 marca 2010 roku. W ocenie Ministra Sprawiedliwości powołane uchwały Walnego Zgromadzenia Notariuszy Izby Notarialnej naruszają: - art. 30 § 1, art. 35 pkt 3 i 7, art. 71 § 5 i 73 ustawy - Prawo o notariacie w związku z § 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 grudnia 2005 r. w sprawie organizacji aplikacji notarialnej (Dz.U. Nr 258, poz. 2169 ze zm.), poprzez przekroczenie kompetencji walnego zgromadzenia notariuszy, polegające na przyjęciu regulacji wkraczających w ustawowy zakres uprawnień i obowiązków rady izby notarialnej; - art. 35 pkt 3 i 7, 71 § 5, 72 § 1 i art. 75 ustawy - Prawo o notariacie w związku z § 1 ust. 1 i 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 grudnia 2005 r. w sprawie organizacji aplikacji notarialnej, poprzez uchwalenie norm pozostających w sprzeczności z ustawowym uprawnieniem rady izby notarialnej do zatrudniania

aplikantów, jak też ustawowym obowiązkiem wyznaczenia patronów dla pozostałych aplikantów niezatrudnionych przez notariusza lub radę izby notarialnej, a tym samym uniemożliwienie odbywania przez część aplikantów aplikacji, która winna rozpoczynać się 1 stycznia każdego roku; - art. 17 ust. 1 Konstytucji RP, zgodnie z którym samorzady są zobowiązane do sprawowania pieczy nad należywym wykonywaniem zawodów zaufania publicznego w granicach interesu publicznego i dla jego ochrony, z uwagi na przyjęcie przez Walne Zgromadzenie Notariuszy Izby Notarialnej /.../ uchwał polegających w istocie na uchyleniu się od wykonania w interesie publicznym obowiązków nałożonych na samorząd przez ustawę - Prawo o notariacie (art. 73 ustawy) oraz sprzecznej z przepisami ustawowymi i przepisami aktów wykonawczych. Wskazując na powyższe Minister Sprawiedliwości wniósł o uchylenie, jako sprzecznych z prawem, wyżej wskazanych uchwał Walnego Zgromadzenia Notariuszy Izby Notarialnej w całości.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Ustawa - Prawo o notariacie w sposób jednoznaczny określa kompetencje organów izby notarialnej, jakimi są walne zgromadzenie notariuszy izby i rada izby notarialnej. Kompetencje walnego zgromadzenia notariuszy izby notarialnej enumeratywnie zostały określone w art. 30 § 1 ustawy, zgodnie z którym do zakresu działania walnego zgromadzenia notariuszy izby notarialnej należy: - wybór prezesa i wiceprezesa oraz pozostałych członków rady izby notarialnej, - wybór członka Krajowej Rady Notarialnej, - wybór notariuszy do sądów dyscyplinarnych oraz rzecznika dyscyplinarnego, - zatwierdzanie sprawozdania rocznego i zamknięcia okresu rachunkowego, przedstawionego przez radę izby notarialnej, - uchwalenie budżetu, - ustalenie składek na określone cele, - załatwianie innych spraw w zakresie działania notariatu.

Natomiast kompetencje rady izby notarialnej określa art. 35 ustawy, stanowiąc, że do zakresu działania rady izby notarialnej należy: - opiniowanie wniosków w przedmiocie powoływania i odwoływania notariuszy i asesorów notarialnych, - nadzór nad wykonywaniem obowiązków przez notariuszy, asesorów i aplikantów notarialnych oraz nad przestrzeganiem przez nich powagi i godności notariusza, - nadzór nad wykonywaniem obowiązkowego ubezpieczenia o którym mowa w art. 19a, - organizowanie szkolenia aplikantów notarialnych, - zarząd i

rozporządzenie majątkiem izby, - zwoływanie walnych zgromadzeń notariuszy izby i wykonywanie uchwał tych zgromadzeń, - prowadzenie wykazów notariuszy, asesorów i aplikantów notarialnych izby, - wykonywanie innych czynności przewidzianych prawem.

Sąd Najwyższy podziela ocenę Ministra Sprawiedliwości, iż zaskarżone uchwały są sprzeczne z przepisami regulującymi zasady odbywania aplikacji notarialnej, tj. ustawą - Prawo o notariacie, rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości w sprawie organizacji aplikacji notarialnej oraz Konstytucją RP. Z powyższych przepisów jednoznacznie wynika, że walne zgromadzenie notariuszy nie posiada kompetencji w zakresie organizowania aplikacji notarialnej. Kompetencje tego organu zasadniczo sprowadzają się do spraw związanych z wyborem osób pełniących określone funkcje w strukturze samorządu notarialnego oraz spraw związanych ze sferą finansową działania izby notarialnej. Z kolei art. 35 ustawy wprost stanowi, że to do zakresu działania rady izby notarialnej należy organizowanie szkolenia aplikantów notarialnych. Ponadto ustawowym obowiązkiem rady izby notarialnej jest wyznaczenie patronów dla aplikantów niezatrudnionych przez notariusza lub radę izby notarialnej. Organ ten posiada też uprawnienia do zatrudniania aplikantów (art. 71 § 5 i art. 75 ustawy - Prawo o notariacie w związku z § 1 ust 1 i 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie organizacji aplikacji notarialnej). Biorąc powyższe pod uwagę uznać należy, że uchwały Nr 5 i 6 Walnego Zgromadzenia Notariuszy Izby Notarialnej /.../, regulując sprawy związane z organizacją aplikacji, zostały podjęte bez umocowania ustawowego.

Art. 71 § 5 ustawy - Prawo o notariacie stanowi, że: „Aplikant notarialny może być również zatrudniony przez notariusza prowadzącego kancelarię lub przez radę izby notarialnej. Sposób sformułowania powołanego przepisu, poprzez użycie słowa „również” wskazuje jednoznacznie, że zawarcie umowy o zatrudnienie jest tylko jedną z możliwości odbywania aplikacji, określonych przez przepisy prawa. Rozwinięcie określonych w tym przepisie form odbywania aplikacji zawarte jest w § 1 ust. 1 i 2 powołanego rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości. Istnienie po stronie rady izby notarialnej obowiązku wyznaczenia notariusza, u którego aplikant odbywać będzie aplikację w razie niezawarcia umowy o pracę z notariuszem,

potwierdza również treść ust. 2 tego paragrafu, z której wynika, że rada izby notarialnej wyznacza notariusza zarówno dla aplikanta zatrudnionego przez nią, jak i w innych niewymienionych w przepisach przypadkach. Zwrócić też należy uwagę, że treść powyższych przepisów wskazuje na istnienie nierozzerwalnego związku pomiędzy dokonaniem wpisu na listę aplikantów, a uzyskaniem statusu aplikanta i odbywaniem aplikacji. Rozporządzenie w sprawie organizacji aplikacji notarialnej przewiduje w istocie trzy możliwości odbywania aplikacji, tj.: - u notariusza, z którym aplikant zawarł umowę o pracę, - u notariusza wyznaczonego przez radę izby notarialnej w przypadku zatrudnienia przez radę, - u notariusza wyznaczonego przez radę, która dokonała wpisu na listę aplikantów bez względu na to, czy aplikant jest zatrudniony przez radę, czy też notariusza. W przypadku aplikacji pozaetatowej, po stronie rady izby notarialnej powstaje obowiązek wyznaczenia aplikantom patronów. Wyznaczenie zaś dla aplikanta patrona koresponduje z obowiązkiem po stronie notariusza - objęcia patronatu.

Sąd Najwyższy w podobnych sprawach w wyrokach z dnia 17 marca 2010 r. (sygn. akt III ZS 7/09 i III ZS 2/10) uchylił uchwały Rady Izby Notarialnej /.../ oraz Rady Izby Notarialnej /.../ , zgodnie z którymi wpis na listę aplikantów stanowił jedynie „rejestrację przyszłego kandydata na aplikację notarialną” i nie wynikało z niego uprawnienie do rozpoczęcia szkolenia, zaś rozpoczęcie aplikacji zostało uzależnione od znalezienia sobie przez aplikantów wśród notariuszy patrona. W uzasadnieniu powyższych orzeczeń Sąd Najwyższy stwierdził, że wyznaczenie patrona dla aplikanta jest obowiązkiem rady izby notarialnej, a obciążenie tym obowiązkiem aplikanta narusza przepisy ustawowe. Podobne stanowisko Sąd Najwyższy zajął w wyrokach z dnia 13 maja 2010 r., uchylając wskutek skarg wniesionych przez Ministra Sprawiedliwości uchwały Rad Izby Notarialnych w Warszawie, Krakowie i Szczecinie, które stanowiły m.in., że wpis na listę aplikantów nie jest równoznaczny z rozpoczęciem odbywania aplikacji i ma jedynie charakter rejestracji (w sprawach III ZS 4/10, III SZ 5/10 i III ZS 7/10), oraz uchwały Rady Izby Notarialnej w Poznaniu, którymi odmówiono aplikantom wyznaczenia patronów (w sprawach III ZS 8/10, III ZS 9/10, III ZS 10/10, III ZS 11/10 i III ZS 12/10). Sąd Najwyższy w sprawach tych stwierdził, że obowiązkiem ustawowym rady izby notarialnej jest zorganizowanie i prowadzenie aplikacji, co wiąże się obowiązkiem

wyznaczenia przez radę patronów, a dla członków samorządu, czyli notariuszy, oznacza obowiązek objęcia patronatu nad wskazanym aplikantem.

Akty niższej rangi, do jakich należą uchwały samorządów, muszą być wydane na podstawie upoważnienia ustawowego i nie mogą być sprzeczne z regulacjami zawartymi w ustawie - por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 października 1999 r., III SZ 2/99, OSNP 2000/20/772. W związku z tym stwierdzić należy, że do działań organów samorządu notarialnego podejmowanych w formie uchwał ma zastosowanie przepis art. 7 Konstytucji RP, zgodnie z którym organy władzy publicznej działają na podstawie i w granicach prawa. Samorząd notarialny nie jest wprawdzie organem władzy publicznej sensu stricto lecz, jako samorząd zawodowy reprezentujący osoby zaufania publicznego i sprawujący pieczę nad należyтым wykonywaniem zawodu notariusza w granicach interesu publicznego i dla jego ochrony, nie może - jak miało to miejsce w niniejszej sprawie - podejmować uchwał polegających w istocie na uchyleniu się od wykonania w interesie publicznym obowiązków nałożonych na samorząd przez ustawę - Prawo o notariacie. Mając powyższe na uwadze stwierdzić należy, że Walne Zgromadzenie Notariuszy Izby Notarialnej /.../ poprzez takie działanie dopuściło się również naruszenia art. 17 ust. 1 Konstytucji RP, w konsekwencji powyższego Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.